

ISSN: 2141-9773

e-ISSN: 2791-9773

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
EDEBİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ
KAREFAD

Mimar Vedat Tek ve Eserleri

Ahmet Sezgin *

Öz

Osmanlı İmparatorluğu'nun -dönemden döneme farklılıklar göstermekle birlikte- sanata ve sanatçıya önem veren bir devlet olduğu bilinmektedir. Devlet, kuruluşundan itibaren her alanda olduğu gibi mimari alanda da bakış açısını sürekli güncellemiştir. Sivil yapıların mimari alandaki dönüşümden etkilenerek gelişim göstermesi 19. yüzyılın sonlarına doğru mümkün olmuştur. Dönemin mimarları arasında ön planda yer alan ve sayıca üstünlüğü elinde tutanlar genellikle gayrimüslim vatandaşlar olmuştur. Türk kökenli Osmanlı vatandaşları ise mimari alanda yer alma konusunda oldukça isteksiz davranmışlardır. Ancak 20. yüzyılın başından itibaren Türk kökenli Osmanlı vatandaşları da mimari alanda ön plana çıkmaya başlamışlardır. Mimar Vedat Tek, ilgili dönemin önde gelen mimarlarından biri olarak ortaya çıkmış, dönemine ve çevresine öncülük etmiş ve üslubunun özneliği ile birlikte Türk kökenli Osmanlı vatandaşı olması onun, Türk mimari tarihi içerisinde ayrı bir yere sahip olmasını sağlamıştır.

Anahtar Kelimeler: Vedat Tek, Osmanlı mimarisi, sanayi-i nefise, milli mimari

*Çankırı Karatekin Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Araştırma Görevlisi,
Çankırı/Türkiye, sezginahmet@gmail.com

Makale Geliş Tarihi: 03.03.2022

Makale Kabul Tarihi: 31.03.2022

Türü: Araştırma Makalesi

ISSN: 2141-9773

e-ISSN: 2791-9773

CANKIRI KARATEKIN UNIVERSITY
JOURNAL OF FACULTY OF LETTERS
KAREFAD

Architect Vedat Tek and His Artifacts

Ahmet Sezgin *

Abstract

It is known that the Ottoman Empire was a state that gave importance to art and artists, although it differed from period to period. Since its establishment, the state has constantly updated its point of view in the field of architecture, as in every field. Towards the end of the 19th century, it was possible for civil buildings to develop by being influenced by the transformation in the architectural field. Among the architects of the period, those who were at the forefront and held the numerical superiority were generally non-Muslim citizens. Ottoman citizens of Turkish origin, on the other hand, were quite reluctant to take part in the architectural field. However, since the beginning of the 20th century, Ottoman citizens of Turkish origin also began to come to the fore in the field of architecture. Architect Vedat Tek emerged as one of the leading architects of the relevant period, pioneered his period and his environment, and his being an Ottoman citizen of Turkish origin, along with the subjectivity of his style, made him have a special place in Turkish architectural history.

Keywords: Vedat Tek, Ottoman architecture, sanayi-i nefise, national architect

*Çankırı Karatekin University, Faculty of Letters, Department of History, Research Assistant, Çankırı/Turkey, sezginahmetr@gmail.com

Received: 03.03.2022

Accepted: 31.03.2022

Type: Research

Giriş

Anadolu coğrafyası, barındırdığı birçok mimari eserle bugün adeta bir açık hava müzesi görünümündedir. Eski çağlardan günümüze Anadolu’da yaşayan kavimler, bu topraklara kendilerinden bir şeyler bırakmışlar ancak Anadolu topraklarının bir geçiş noktası olması, söz konusu değerlerin çoğunun zaman içerisinde yok olmasına neden olmuştur. Ayakta kalan mimari eserler, geçmiş ile bugünü birleştirmekte ve mimari alandaki tarihsel değişim ve dönüşümü daha iyi anlayabilmemize olanak sağlamaktadır.

Türklerin Anadolu’yu yurt edinmeleri ile birlikte coğrafi koşullar ve Anadolu’da bulunan halkların beraberinde getirdiği mimari özellikler başta olmak üzere, birçok etkenin varlığı da dikkate alınarak burada, zamanla yeni bir mimari üslup meydana gelmiştir. Söz konusu alandaki değişim ve dönüşüm Selçuklular ve Beylikler döneminde canlı bir şekilde devam ederek Osmanlı’ya ulaşmış ve Osmanlı klasik mimari üslubu da Mimar Sinan ile birlikte zirve noktasına erişmiştir. 17. yy’a kadar etkisini devam ettiren klasik mimari üslup, ilgili yüzyıl sonrasında Batı etkisine daha açık bir vaziyet almıştır. Lale devri ve sonrasında süsleme alanında dikkate değer ölçüde Batı mimari üslubunun yansımaları görülmeye başlanılmıştır³. Batı etkisinin mimari anlayış üzerindeki değişimi yönetir hale gelmesiyle mimari alanda Türklerden ziyade Avrupalı ve Ermeni asıllı mimarların ön plana çıktığı görülmektedir⁴. Sayıca az olsa da Türk asıllı mimarların varlığından da bahsetmek mümkündür. Osmanlı’nın son dönemine doğru kendisinden söz ettiren ve ön plana çıkan Türk asıllı mimarlardan biri de Mimar Vedat Bey’dir.

Mimar Vedat Bey’in nasıl bir ortamda yetiştiğini anlamamız açısından Osmanlı döneminde mimari alanda eğitim veren kuruluşlara kısaca değinmek gerekmektedir.

Osmanlı Devleti’nde mimari işler, saraya bağlı Hassa Mimarlar Ocağı tarafından yürütülmüştür. Kim tarafından ve zaman kurulmuş olduğu bilinmeyen bu yapı⁵ tüm mimari işlerin yapımından ve mimarların eğitim işlerinden sorumluydu⁶. Devletin kuruluşundan II. Mahmut dönemine kadar varlığını aynı görev tanımı ile devam ettirmiştir. II. Mahmut döneminde mimari alanda yeni bir yapılanmaya gidilerek inşa ve eğitim işleri birbirinden

³ Neslinur Hızlı, *Cumhuriyet Dönemi Türk Modernleşmesi: Türkiye’de Mimarlık Eğitimi Reformu Bağlamında Ernst Arnold Egli*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul – 2013, s.9.

⁴ Türk mimarların geri planda kalmasının en önemli nedenlerinden birisi; Geleneksel eğitimin yeni yapı teknolojilerini kullanmada yetersiz kalması ve Batı mimari kültürü konusunda yeterli bilgiye sahip olunmaması Hızlı, *a.g.t.* s.14.

⁵ Gülcan Avşin Güneş, “Hassa Mimarlar Odası ve Mimar Sinan”, *Tarih Okulu Dergisi*, Yıl 7, S. XVII, Mart 2014, s.377.

⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. Abdülkadir Dündar, “Osmanlı Mimarisinde Hassa Mimarları”, *Dini Araştırmalar Dergisi*, C.2, S.5, Eylül-Aralık 1999, s.159-176. Gülcan Avşin Güneş, *a.g.m.* s.375-391.

ayrı iki kuruma verilmiştir. Bu kapsamda mimarlık işlerini yürütmek üzere Ebniye-i Hassa Müdürlüğü⁷ kurulmuş ve 1839 yılında Ticaret ve Ziraat Nezaretine bağlanmıştır. Mimarların eğitim işleri ise ilgili tarihlerde Mühendishane-i Berrî-i Hümayun vasıtasıyla yürütülmüştür. Ancak burada yetişen mimarların sivil mimariye tam olarak uyum sağlayamamaları nedeniyle Ebniye-i Hassa Müdürü Abdülhalim Bey'in teklifiyle fenni mimari alanında eğitim verecek bir mimarlık okulunun kurulması kararlaştırılmıştır. Ne var ki bu okul, idari ve mali durumda yaşanan sorunlar nedeniyle ancak 1881 senesinde Ticaret Nezareti çatısı altında Sanayi-i Nefise Mektebi Alisi adıyla açılabilmiştir⁸.

Sanayi-i Nefise Mektebinde⁹, heykelcilik, fenni mimari, resim (yağlı boya ve karakalem), tarih, matematik ve anatomi alanlarında eğitim verilmeye başlanılmıştır¹⁰. Başlangıçta gravür eğitimi verilmesi de planlanmış fakat uzman öğretmen sıkıntısı nedeniyle ilgili bölüm 1892 senesinde faaliyete geçebilmiştir¹¹. 1886 senesinde Maarif Nezaretine bağlanan okul, Cumhuriyet'in ilanından sonra da değişim ve dönüşümüne devam ederek 1928 senesinde Sanâyi-i Nefise Akademisi ismini aldı. Ancak bu isim zamanla Güzel Sanatlar Akademisi olarak benimsendi. 1982 senesine gelindiğinde Mimar Sinan Üniversitesi, 2004 senesinde de Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi ismini aldı¹².

⁷ Söz konusu teşkilat Şehreminliği vazifesi ile Mimarbaşılığın birleştirilmesi sonucu ortaya çıkmıştır. Şerafettin Turan, "Osmanlı Teşkilatında Hassa Mimarları", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*, C.I, S.I, Ankara 1963, s.178.

⁸ Şerafettin Turan, a.g.m. s.179.

⁹ Okulun Fransa'daki çağdaşlarından olan ve Mimar Vedat Tek'in de eğitim aldığı Ecole National des Beaux Arts'ın karşılaştırmalı incelemesi için bkz. Derya Uzun Aydın, "Sanayi-i Nefise Mektebi" ve Paris Güzel Sanatlar Okulu "L'ecole Des Beaux-Arts" Üzerine Bir Değerlendirme" *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl 2, S.6, Eylül 2014, s.74-81.

¹⁰ Söz konusu eğitimlerin öğretim şekli teorik ve uygulamalı olarak düzenlenmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Fatma Ürekli, "Sanayi-i Nefise Mektebi", *TDV İslam Ansiklopedisi*, s.95.

¹¹ Muzaffer Cezar, "Güzel Sanatlar Akademisi'nden 100. Yılda Mimar Sinan Üniversitesi'ne", *Güzel Sanatlar Eğitiminde 100 Yıl, Mimar Sinan Üniversitesi Yayını*, İstanbul 1983, s.11.

¹² Bkz. Fatma Ürekli, a.g.m. s.93-97.

MİMAR VEDAT TEK VE ESERLERİ

A. Ailesi

Vedat Tek, 1873 yılında İstanbul'da doğmuştur. Babası, Bağdat valiliği yapan vezirlik rütbesine sahip Sırrı Paşa'dır. Sırrı Paşa aynı zamanda edebiyatçı ve din adamı olarak da bilinmektedir. Kur'an tercümesi ve tefsiri yapmış, "Mektubat-ı Sırrı Paşa" isimli bir eser meydana getirmiştir¹³.

Annesi, Abdülmecid dönemi saray hekimlerinden İsmail Paşa'nın kızı Leyla Saz Hanım'dır. Babasının saray hekimi olmasından dolayı Leyla Hanım, nedime olarak yedi yıl boyunca sarayda kalmış ve çeşitli konularda sultanlar ile birlikte eğitim almıştır. Müzik ve edebiyata önem veren, yazar ve sanatçılara destek olan Leyla Hanım, 16 yaşında iken şiire merak salmış, ayrıca piyanoda kendisini geliştirmiştir. Harem hayatını yakından gözlemlemesinden yola çıkarak buradaki hatıralarını İleri ve Vakıf gazetelerinde neşretmiştir¹⁴.

Vedat Bey'in üç kardeşi vardır. Kardeşlerinden Yusuf Razi Demirbel, Paris'te inşaat mühendisliği okumuştur. Ülkeye dönüşünden sonra İstanbul Şehreminliği, Posta Telgraf Nazırlığı ve Nafia Nazırlığı gibi üst düzey görevlerde bulunmuştur. Kız kardeşi Nezihe Beler, piyanist olmuş ve batı müziği besteleri yapmıştır. Üçüncü kardeşi ise elektrik mühendisi olmuştur¹⁵.

B. Çocukluğu ve Eğitimi

Vedat Bey'in çocukluğu ve ilk eğitim yılları, babasının görevleri dolayısıyla Trabzon, Diyarbakır ve Girit'te geçmiştir¹⁶. Bir süre sonra İstanbul'a dönerek iki yıl da Mekteb-i Sultani'ye devam etmiştir.

Vedat Bey, Mekteb-i Sultani'deki eğitimini yarıda bırakarak, 16 yaşında iken Paris'te yaşayan ağabeyi Yusuf Razi'nin yanına gitmiş ve lise

¹³ Ayrıntılı bilgi için bkz. Cemal Kurnaz, "Sırrı Paşa", *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.37, Yıl 2009, s.127-129.

¹⁴ Nuri Özcan, "Leyla Hanım", *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.27, Yıl 2003, s.157-158.

¹⁵ Süha Özkan, "Mimar Vedat Tek (1873-1942)", *Mimarlar Dergisi*, Yıl 11, Sayı 11-12, 1973, s.46.

¹⁶ Münevver Eminoğlu (Mimar Vedat Tek Projesi Araştırma Koordinatörü), *Bir Usta Bir Dünya: Mimar Vedat Tek*, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 1999, s. 27.

öğrenimini buradaki Ecole Monge’de tamamlamıştır¹⁷. Lise eğitiminin ardından Academie Julien’de resim ve heykel, Ecole Centrale’de mühendislik eğitimi almıştır¹⁸.

Vedat Bey, burada mimar olmaya karar vermiş ancak bu kararında babasının sert muhalefeti ile karşılaşmıştır. Babası Vedat Bey’in askeri okula gitmesini ve ailelerine yakışan bir mesleği icra etmesini istemiştir. Ancak Vedat Bey kararından dönmemiştir¹⁹. Ecole Centrale’deki eğitiminin ardından yüzlerce kişinin katıldığı Ecole National des Beaux Arts’ın yarışmasını kazanarak burada eğitim alma hakkı elde eden dokuz kişiden biri olmuştur²⁰. Böylece Profesör Moyaux’un atölyesinde mimarlık eğitimine başlamıştır. Vedat Bey, başarısını burada da sürdürerek sadece Fransızların katılabildiği Prix de Rome yarışmasına hocası Moyaux’un da yardımı ile katılmış ve “Onur Ödülü”ne layık görülmüştür²¹.

C. Osmanlı Dönemi Meslek Hayatı

Vedat Bey, Paris’teki dokuz yıllık eğitiminin ardından ülkesine dönmüş ve iş hayatına girmiştir. İlk olarak Sirkeci’de bir büro tutmuş ve işlerini buradan yürütmeye başlamıştır²². Almış olduğu ilk iş ise arkadaşı Heykeltıraş İhsan Bey için Üsküdar’da bir yalı projesi hazırlamak olmuştur²³.

¹⁷ A. Pelin Derviş, *Mimar Vedat Tek Konutlarının İşlevsel Analizi*, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1999, s.10.

¹⁸ Nurcan Yazıcı, *Osmanlılar’da Mimarlık Kurumunun Evrimi ve Tanzimat Dönemi Mimarlık Ortamı*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul 2007, s.78.

¹⁹ Eminoğlu, a.g.a. s.10-11. Sırrı Paşa bu durum karşısında çok zor ikna olmuş hatta ölümüne yakın kaleme aldığı bir mektubunda Vedat Bey’in mimar olmasını hala onaylamadığı görülmektedir. Derviş, a.g.t. s.10.

²⁰ Özkan, a.g.m. s.47

²¹ Metin Sözen, *Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı (1923-1983)*, İş Bankası Kültür Yayınları, Birinci Baskı, Ankara-1984, s.36. Derviş, a.g.t. s.10.

²² Vedat Bey, gazeteye de ilan vererek tanınırlığını artırma yoluna gitmiştir.

²³ Ümmügülüm Erdoğan, Ebru Eynalli, “Mimar Vedat Tek”, *Restorasyon-Konservasyon-Arkeoloji ve Sanat Tarihi Yıllığı*, Yıl 2015, Sayı 11, s.47.

Dönem şartları içerisinde Türklerin mimari alanda çok fazla yer edinmemiş olması başlangıçta, insanlarda Vedat Bey'e karşı bir tereddüt uyandırmıştır. Ancak bu tereddüt çok sürmeden geçmiştir²⁴. Vedat Bey, bir süre sonra 13 Nisan 1899'da Sanayi-i Nefise Mektebi Sanat Tarihi hocalığına, ardından da Şehremaneti Heyet-i Fenniye mimarlığı görevine getirilmiştir²⁵. Söz konusu tarihte Cemil Topuzlu Paşa'nın İstanbul Şehremini olması nedeniyle Vedat Bey, kariyerinde bir yükseliş gerçekleştirerek Heyet-i Fenniye Reisi olmuştur²⁶. İlgili dönemde ağırlıklı olarak kamu binalarının yapım çalışmalarını yürütmüştür. Önemli eserlerinden Kastamonu Hükümet Konağı ve İzmit Saat Kulesi bu dönemin eserleridir.

1905 yılına gelindiğinde Vedat Bey, Posta Telgraf Nezareti Mimarlığı görevini üstlenmiştir. Bu görevi sırasında Sirkeci'de bulunan Büyük Postane'nin inşa çalışmalarını gerçekleştirmiştir²⁷. İlgili inşa faaliyeti, Vedat Bey'in kendisini kanıtlaması anlamında önemli bir çalışma olmuş ve ona *Mecidi* ve *Osmani* nişanları ile *Altın Sanayi* madalyası ödülünü getirmiştir²⁸. Bu görevi sürdürdüğü sırada 31 Mart Ayaklanmasının çıkması, Vedat Bey'in mesleki yaşamında bir dönüm noktası olmuştur. Vedat Bey'in ailesine yakın olarak bilinen Mehmed Reşad'ın söz konusu olay sonrası tahta çıkmasıyla Vedat Bey, Sermimar-ı Hazret-i Şehriyari görevine getirilmiştir²⁹. Vedat Bey'in bu unvanı ile ilk görevi, Dolmabahçe Sarayı'na ek binaların inşası

*Fotoğraf 1: Mimarlık öğrencisi kimlik kartı.

²⁴ Bu konuda ağabeyi Yusuf Razi Bey'in şu sözleri durumu açıklar niteliktedir: "... İlk defa olarak gazetelerde görülen Mimar Mehmet Vedat'ın ilanı bazılarının merakını, bazılarının taaccübüne mucib oldu. Türk'ten mimar olur mu? diyenler bile bulundu. Fakat halkın içinde kaynayan milliyet hissi o kadar derin, o kadar kuvvetli idi ki, bu ilk ve kısa tereddüt devri geçtikten sonra, Mimar Vedat'ın idarehanesine müracaatlar başladı ve ardı arkası kesilmedi." Yusuf Razi Demirbel, "Meşhur Mimarlar V: Prof. Mimar M. Vedat Tek", *Arkitekt*, S. 1941/42-09-10 (129-130), s.232. İlgili dönemde genellikle yerli Hristiyan azınlıklar ile İtalyan ve Fransız kökenli ustaların tekelinde olan mimarlık alanında Türklerin beceremeyeceği bir meslek algısı yaratılmıştır. Özkan, a.g.m. s.47.

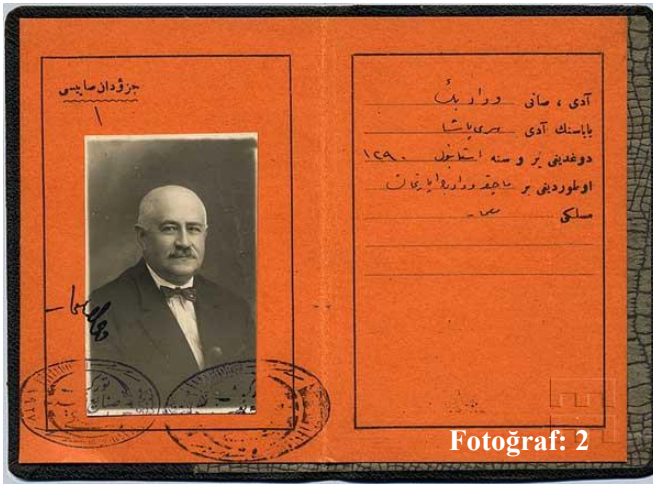
²⁵ Yazıcı, a.g.t. s.78.

²⁶ Erdoğan, a.g.m. s.48.

²⁷ Özkan, a.g.m. s.48.

²⁸ Eminoğlu, a.g.a. s.11. Altın Sanayi Madalyası ödülü takdimi ile ilgili yazışmalar için bkz. BOA. İ.TAL. 479. 71. 001-002.

²⁹ Demirbel, a.g.m. s.231. Erdoğan, a.g.m. s.48.

faaliyeti olmuştur.³⁰ Sonrasında, Saray Mabeyn Baş Katibi Halit Ziya Bey'in (Uşaklıgil) Yeşilköy'deki köşkünü ve 1909-1910 yılları arasında Defteri Hakani binasını yapmıştır³¹. Yine diğer kurumlarda çeşitli tamiratlar yaptığı da bilinmektedir.³²

Saray Baş Mimarı olarak sürdürdüğü görevinden sonra 1913 yılında Enver Paşa tarafından Harbiye Nezareti Baş Mimarlığına atanmıştır³³. Bu görevi esnasında Veliefendi Hipodromu projesini çizmiş ancak savaş nedeniyle proje uygulanamamıştır³⁴. Bahsi geçen dönemde gerçekleştirdiği diğer çalışmalar ise; Cemil Topuzlu Köşkü, Tayyare Şehitleri Anıtı ve Moda İskelesi'dir³⁵. Üç yıl süren Harbiye Nezareti Baş Mimarlığı görevinin ardından 1916 yılında Levazımat-ı Umumiye Dairesi İnşaat Şubesi Baş Mimarlığına atanmıştır³⁶.

D. Cumhuriyet Dönemi Meslek Hayatı

Savaşın ertesinde koşullar düzelince ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti kurulunca Vedat Bey, yeni siyasi yapının emir ve istekleri doğrultusunda çalışmalarda bulunmuştur. Ankara Hükümeti ile doğrudan iletişiminin 1922 senesinin sonunda "İstanbul Vilayeti Celilesine" yazdığı bir dilekçe ile başladığı görülmektedir. İlgili dilekçede Vedat Bey, Harbiye Caddesi'nde 39 numarada oturduğunu, evinin ve yanındaki dükkanın İngilizler tarafından 15 Mart 1922 tarihinde işgal edilerek birkaç mülazım ile bir miktar asker

*Fotoğraf 2: Sanayi-i Nefise Birliği üyelik kimliği.

³⁰ Hazine Dairesinin tamirat giderleriyle ilgili Maliye ile yapılan yazışmalar için bkz. BOA. BEO. 3578. 268286. 001-003. BOA. BEO. 3601. 270036. 001-002. Dolmabahçe Sarayı'nda yapılan tamiratla ilgili Vedat Bey puantaj defteri tutmuştur. İlgili defter için bkz. BOA. HH.d. 27050. Sarayın tamirâtı için giderler, amele hesapları ve diğer ayrıntılar için bkz. BOA. HH.d. 27070. ; 27125 nolu, 27199 nolu, 27200 nolu, 27201 nolu defterler.

³¹ Derviş, *a.g.t.* s.13.

³² Örneğin Şişli Etfal Hastanesi'nde tamiratlar yapmıştır. BOA. HH.d. 27202. ; Yıldız Sarayı'nda tamiratlar yapmıştır. BOA. HH.d. 27205. ; Topkapı Sarayı'nda çalışmalar yapmıştır. BOA. HH.d. 29698.

³³ Sözen, *a.g.e.* s.37. Özkan, *a.g.m.* s. 48. Erdoğan, *a.g.m.* s.48.

³⁴ Erdoğan, *a.g.m.* s.48. Derviş, *a.g.t.* s.13.

³⁵ Eminoglu, *a.g.a.* s.41.

³⁶ Erdoğan, *a.g.m.* s.48.

yerleştirildiğini, sırf Türk olduğu için bu muamelenin gösterildiğini belirten Vedat Bey, zararının karşılanmasını Türk Hükümetinden talep etmiştir.³⁷ 20 Aralık 1922 tarihinde ise Sanayii Nefise Mektebi Müdürü'nün Maarif Vekaletine gönderdiği yazı ile Vedat Bey'in Mimar Kemalettin Bey yerine Mescid-i Aksa'nın tamiri için görevlendirilmesi istenilmiştir.³⁸ Böyle önemli bir iş için Vedat Bey'in teklif edilmesi Ankara yönetimi tarafından da şahsına değer atfedildiğini göstermesi açısından önemlidir.

Fotoğraf: 3

Ankara'da birçok yapıya imza atan Vedat Bey, Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın isteği doğrultusunda Cumhuriyet Halk Fırkası Mahfeli inşasına başlamıştır. Ancak bir süre sonra I. Türkiye Büyük Millet Meclisi binasının yetersiz gelmesi nedeniyle Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın direktifi doğrultusunda yapımı devam eden binanın işlevi değiştirilmiş ve yeni Meclis Binası olmuştur³⁹. 1924 yılında ise Çankaya'daki bağ evine sekizgen bir kule eklemiş ve burayı Gazi Konutu'na dönüştürmüştür⁴⁰. Bu süre içerisinde İstanbul-Ankara arasında sürekli gidip gelen Vedat Bey, aynı zamanda Sanayi-i Nefise Mektebinde de hocalık görevini devam ettirmiştir. Lozan'a gitmekte olan heyet arasında bulunan Sıhhiye Vekili Doktor Rıza Nur Bey, İstanbul'dan geçerken Vedat Bey ile görüşerek Ankara'da yapılması planlanan büyük otelin inşa işlerini ona havale etmiştir. Bunun üzerine Ankara'ya giderek çalışmalara başlayan Vedat Bey, inşa faaliyeti henüz temel

*Fotoğraf 3: Harbiye Nezareti Müteahhitlerine Mahsus Kimlik Belgesi.

³⁷ İlgili dilekçe 11 Aralık 1922 tarihinde verilmiş İstanbul Valiliğine verilmiş İstanbul Valiliği de 24 Aralık 1922 tarihinde Ankara Hükümetine gönderilmiştir. BOA. HR. İM. 63. 44. 001-002.

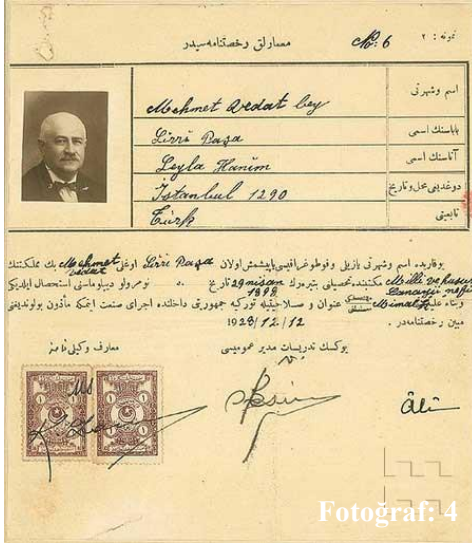
³⁸ Maarif Vekaletine yazılan söz konusu yazıya Vekalet Müsteşarı şu notu düşmüştür: "Mimar Vedat Bey Ehli Müslimdir. Mamefiye ortada ciddi bir sebep olmadıkça Kemaleddin Bey gibi mühim bir muallimlikden mektebden uzaklaştırılması münasib olmadığını zan ederim. Sanayii Nefise Mektebinin heyeti terbiyesi arasında her ikisinin hakkında bir mevkii olmadığına şüphe yoktur." BCA. 180. 9. 0. 0. 29. 159. 4.

³⁹ Bu bina daha sonra CENTO Genel Merkezi olarak da kullanılmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.ktb.gov.tr/TR-96355/ankara---ii-turkiye-buyuk-millet-meclisi-cumhuriyet-muz-html> Erişim:01.13.2022.

⁴⁰ Erdoğan, a.g.m. s.48. Derviş, a.g.t. s.13.

halindeyken çıkan anlaşmazlıklar sonucu projeyi bırakarak İstanbul'a dönme kararı almıştır⁴¹.

Vedat Bey, 1928 yılından itibaren apartman tasarımı ve yapımı işine girişmiş ve ilk olarak kendisi için bir apartman inşası gerçekleştirmiştir⁴².

Fotoğraf: 4

Apartment işinde de oldukça başarılı olduğu görülen Vedat Bey, bu alanda çalışmalarını sürdürmeye karar vermiştir. Bu sırada Sanayi-i Nefise'de de hocalık görevine devam etmiş, "Milli Mimari" konusunda sivrilmeye başladığı için Akademi'deki yeni sistem ve eğitimden memnun olmamaya başlamıştır. Buna dair görüşlerini müdüriyete iletmış ve karşılığında beklemediği bir sonuçla karşılaşarak atölyesi kapatılmıştır⁴³.

⁴¹ İnşaatın Evkaf'a devrolunması ve Evkaf yetkililerinin yapı mimarı olan Vedat Bey ile görüşmeye lüzum bile görmemesi Vedat Bey'in projeden çekilmesine neden olmuştur. Necmettin Emre, "Mimar Vedat'ın Sanat Hayatı", *Arkitekt*, S. 1941/42-09-10 (129-130), s. 235. Evkaf yetkililerinin asıl düşüncesi mimarlık ücreti ödemededen binayı yaptırmaktır. Metin Sözen, Mete Tapan, *50 Yılın Türk Mimarisi*, İş Bankası Kültür Yayınları, Birinci Baskı, İstanbul-1973, s.101. Vedat Bey'in Ankara'da yaptığı birçok inşa faaliyetinin bizzat Gazi Mustafa Kemal'in emri doğrultusunda gerçekleşmesi Vedat Bey'in mali alacaklarını tahsil etmesinde sorun yaratmıştır. Hatta, Yüksek Mühendis Mektebi ve Güzel Sanatlar Akademisi'ndeki hocalık görevleri de bu sırada sürdürdüğü için Gazi Mustafa Kemal'in, Vedat Bey'in izni sayılması ve maaşının ödenmesi emrinin yerine getirilmemesi Vedat Bey'in İstanbul'a kesin dönüş yapmasında etkili olmuştur. Eminoğlu, a.g.a. s.49.

*Fotoğraf 4: Mimarlık Ruhsatnamesi.

⁴² Derviş, a.g.t. s.13.

⁴³ Vedat Bey bu olay sonrası Maarif Vekiline şu yazıyı göndermiştir; "Vekil beyefendi hazretleri, İşbu istid'ayı takdim eden, bilhassa Sanayi-i Nefise mektebinde olmak üzere, muhtelif devairi Hükümetde, kusursuz olarak 32 seneden ziyade çalışmış olduğum Vekalet-ialiyelerinde mahfuz olan sicilimde yazılıdır. Yaşım kemale erdiği ve sanatımda, bir çok tecrübeler sayesinde, Türk mimarisine ve mimari tedrisatına, daha çok faydalı hizmetlerde bulunmak için, Cumhuriyet hükümetimizin ihsanını haklı olarak bekler iken, bilmediğim sebeplerle, tecrübem ve vukufumdan istifade edilmek şöyle dursun, bilakis, bana sanatımla yaşamak hakkı bile çok görüldüğünü, son birkaç seneden beri ve en son olarak da Vekaleti celilelerinden maruz kaldığım, yakışsız ve gayrı layık muamelelerden, te'essürle öğrendim. Güzel Sanatlar Akademisindeki vazifemden çıkarılmaklığımı bizzat Maarif Vekili Hazretleri münasip gördükten sonra, benim gibi aciz bir sanatkârın, beyanı mütalaa ve itirazda bulunmasında faide olmayacağı için bu babda hiçbir şey söylemeye lüzum görmem..." Eminoğlu, a.g.a. s.57. Hızlı, a.g.t. s.109. Vedat Bey'in istifa ettiğini belirten kaynaklar da vardır. Bkz. Özkan, a.g.m. s.48.

Vedat Bey, sadece görevine son verilmesi ile kalınmadığını, adeta kendisi ile bilinçli olarak uğraşıldığını düşünmektedir. Sonraki yaşamında mevcut yerel ve ulusal idarelerle yaşamış olduğu problemler iddialarını kanıtlar niteliktedir⁴⁴. Vedat Bey, emekliye ayrıldıktan sonra serbest çalışmalara daha fazla ağırlık vermiş ve 1942 yılında da vefat etmiştir.

E. Eserleri ve Üslubu

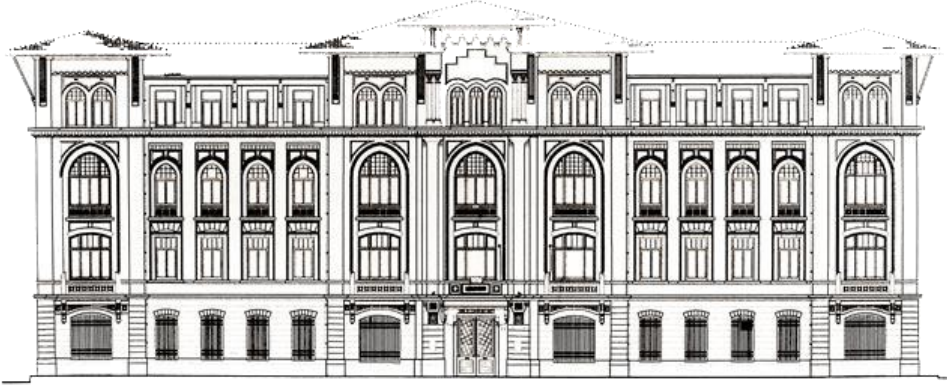
Vedat Bey, mimarlık eğitimini Fransa'da tamamlaması, oradaki yapı tarzını yakından incelemesi ve ona hayranlık duymasına rağmen Batı mimari tarzı yerine Türk mimari tarzını savunmuş ve çalışmalarını bu doğrultuda sürdürmüştür. Ellinin üzerinde mimari çalışması olan Vedat Bey, tüm eserlerinde bu üslubu kullanmaya gayret etmiştir. Aşağıda onun eserlerinden öne çıkanlar ve yapı üslubu ile ilgili genel bilgilere yer verilmiştir.

Fotoğraf: 5

*Fotoğraf 5: Güneş Apartmanı.

⁴⁴ Örneğin Vedat Bey'in yaşadığı şu olay bunu açıkça ortaya sermektedir. Yeni çıkan bir kanun gereği oluşturulan bir komisyon mimarların diplomalarını tetkike başlamıştır. Komisyon Vedat Bey'den de diplomasını göndermesini ve yeniden mimarlık ruhsatı alması gerektiğini belirtmiştir. Bu talebi yerinde görmeyen Vedat Bey, eski öğrencilerinden birisi olan komisyon üyesine gönderdiği cevapta şunları yazmıştır; *"Onların diplomalarında benim imzam vardır. Onlar benim mimar olup olmadığıma karar veremezler."* Bunun üzerine devam eden yıllarda Vedat Bey, inşa edilmiş bir apartmana ek yapmak istemiş ve bunun için Beyoğlu Belediyesine müracaat etmiştir. Beyoğlu Belediyesi, Vedat Bey'in elinde geçerli bir diploması olmadığı gerekçesi ile inşa işine ruhsat vermemiştir. Daha sonra Vedat Bey inşa ruhsatını bir öğrencisi adına aldirmek zorunda kalmıştır. Eminoğlu, a.g.a. s.62.

E.1. Defter-i Hakani (Tapu Kadastro) Binası (Giriş cephesi relövesi⁴⁵)

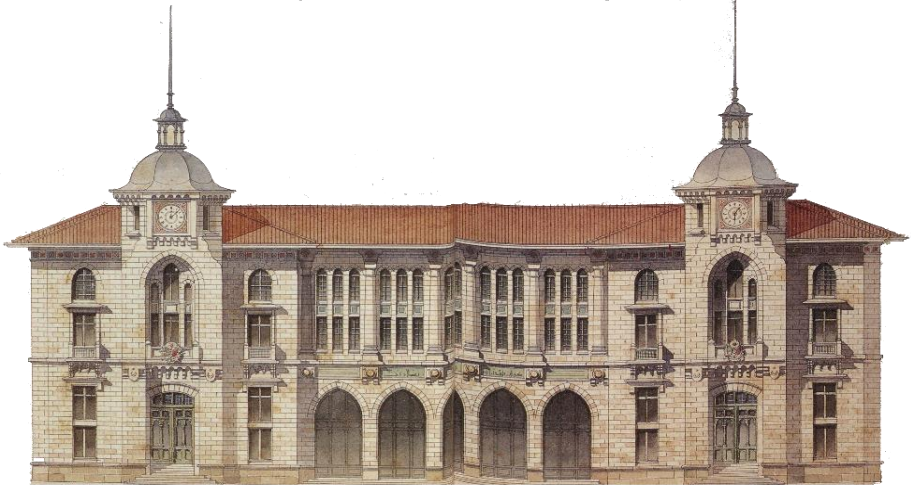
Defter-i Hakani Binası, 1908⁴⁶ yılında tamamlanmış ve hizmete açılmıştır. 4 kattan oluşan yapı enine dikdörtgen 0,8 metre kalınlığında taş duvarlardan oluşmaktadır⁴⁷. Giriş mekânı ve buna bağlanan geniş bir orta koridor çevresinde karşılıklı odalar bulunmaktadır. Bina cephesi üçe bölünmüş ve pencere ile kemer arkaları çinilerle bezenmiştir⁴⁸. Eski ile yeni mimari tarzın birleşmesi ile meydana gelen bina tasarımı hem Selçuklu, hem Osmanlı hem de modern bakış açısının ürünüdür.

⁴⁵ İTÜ Mimarlık Fakültesi Arşivinden temin edilerek <http://www.mimarlikmuzesi.org> adresinde sergilenmektedir.

⁴⁶ 1909-1910 tarihlerini veren kaynaklar da vardır. Bkz. Eminoğlu, a.g.a. s.41.

⁴⁷ Erdoğan, a.g.m. s.52.

⁴⁸ Fatmağül Demirel, *Sultan II. Abdülhamid'in Mirası İstanbul'da Kamu Binaları*, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul-2011, s.213.

E.2. Postahane-i Amire⁴⁹

Postahane-i Amire binası milli mimari içerisinde anıtsal mimari çerçevesine yeni bir boyut kazandırmıştır⁵⁰. Bina, bodrum, zemin ve üç üst kat olmak üzere toplam beş katlı olarak inşa edilmiştir. Bina cephelerinde Hereke'den getirilen yontma taşlar, zemin ve merdivenlerde ise yerli çini kullanılmıştır. Görünüm olarak oldukça basit bir plana oturan bina yapıldığı tarihte en ileri yapım teknolojisi kullanılarak meydana getirilmiştir. İki uçta bulunan kule çıkımlarından biri padişaha diğeri de Posta ve Telgraf Nazırına ayrılmıştır. Bina merkezinde geniş bir hol ve bu hol çevresinde hizmet birimleri için oda ve salonlar bulunmaktadır⁵¹.

⁴⁹ Resim; Eminoğlu, a.g.a. s.34-35. Vedat Bey, Postahane-i Amire binasının inşa sürecini şu sözlerle anlatmaktadır; "...beni çağırılan Posta Nazırı Hasip Efendi, Meydancıktaki tanzifat [temizlik] ahurlarının bulunduğu yerde yapılacak yeni posta nezareti binasının tarafımdan inşası münasip görüldüğünü ve derhal işe başlamamı tebliğ etti. Kolları sıvadık, fakat o devrin hali malûm. Adım başında bir müşkülât; vaktinde para vermezler, günlerle durur bekleriz. Tam yarı yerde akıllının biri çıkar "efendim, der, üst katlar ahşap olsa..." Bir münakaşa, mücadeledir gider. Böylece uğraşa, çabalya nihayet beş senede binayı bitirdik."

⁵⁰ Erdoğan, a.g.m. s.52.

⁵¹ Demirel, a.g.e. s.232.

E.3. II. Türkiye Büyük Millet Meclisi⁵²

II. Türkiye Büyük Millet Meclisi binası 18 Ekim 1924 tarihinde hizmete açılmıştır. Bodrum üzerine iki kat olarak kesme taştan yapılmış, Osmanlı ve Selçuklu tarzı kalem işlemeli ahşap tavanlar ve çini panolar kullanılmıştır. Başlangıçta Cumhuriyet Halk Fırkası Mahfeli olarak tasarlandığı için daha küçük boyutludur ancak sonradan TBMM işlevi görecek olmasıyla projede değişiklik yapılmış ve o şekilde inşa faaliyetleri başlamıştır.⁵³

*Fotoğraf 6: Türkiye Büyük Millet Meclisi (II)

⁵² Fotoğraf 1924 yılına ait olup, Tek Aile Arşivi'nden alınarak <http://www.mimarlikmuzesi.org> adresinde yayınlanmıştır.

*Fotoğraf 7: Mimar Vedat Tek Evi. ; *Fotoğraf 8: Tayyare Şehitleri Anıtı.

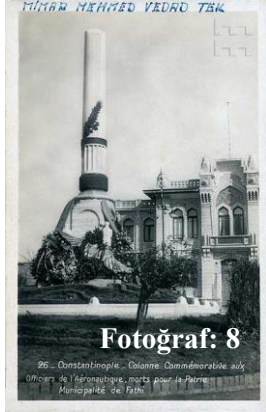
⁵³ Vedat Tek II. TBMM binasının yapılması ile ilgili süreci şu şekilde özetlemektedir; "Ankara'da iken bir gün beni Çankaya'ya çağırdılar. Büyük önder içeri girdi: "Halk fırkası için bir mahfel yapmak istiyoruz" buyurdular... Hazırlanmak üzere İstanbul'a döndüm. Çok geçmeden aldığım bir telgrafla, Atatürk, mahfel binasının evvelce kararlaştırılmış olduğundan daha büyük yapılmasını emir buyuruyorlardı. Ankara'ya avdetimde, büyük şefi istasyondaki dairelerinde ziyaret ettim. Hazırladıklarımı tetkikten sonra: "Münasip, böyle yapın." buyurdular. O günlerde Ankara'da bin türlü mahrumiyet içinde iş görmek, cidden müşküldü. Binayı iki yüz bin lira harçayarak bir senede bitirdik. Nihayet mahfel binası da Büyük Millet Meclisi'ne makar oldu. Ben orayı yaparken, bir taraftan da Çankaya'daki köşkü bir misli ilavesi ile tevsi ettim. İtiraf ederim ki hayatımın en mesut günleri o günlerdir..." Eminoğlu, a.g.a. s.48.

E.4. Mimar Vedat Tek Evi

Vedat Bey, kendisi ve ailesi için 1913-1914 yıllarında Nişantaşı civarında bir ev inşa etmiştir. Evi inşa ederken adeta ustalığına yakışır bir iş ortaya koymuştur. Evin inşa edildiği arazi oldukça eğimli olmasına rağmen Vedat Bey ustalıklı eserini meydana getirmiştir. Ev, ulusal mimarinin izlerini

taşmasına rağmen, diğer eserlerinden tamamen farklı bir kompozisyonla hayata geçirilmiştir. Yine Vedat Bey, bu eserinde de çini kaplamaları ihmal etmemiş ve pencere üst bölgelerinde bu usule yer vermiştir⁵⁴.

E.5. Tayyare Şehitleri Anıtı⁵⁵

Anıt, Türk havacılık tarihinin ilk şehitleri olan Sadık, Nuri ve Fethi Beylerin anısına dikilmiştir. Askeri pilot olan bu kişiler, Birinci Dünya Savaşı öncesinde Osmanlılarda da havacılık faaliyetinin olduğunu göstermek amacıyla iki uçakla İstanbul-Kahire arası 2500 kilometrelik uçuşu gerçekleştirmek üzere yola çıkmışlar ancak başarılı olamadan yolda uçakların düşmesi sonucu şehit olmuşlardır⁵⁶.

Anıt, beyaz mermer üzerine oturtulmuş kırık bir sütundur. Sütunun kırık olması yarım kalan uçuşu simgelemektedir. Kaide çevresindeki tunç madalyalar ise başarılı bir yolculuk olsaydı pilotlara verilecek olan madalyaların kopyalarıdır⁵⁷. Kaidesiyle

*Fotoğraf 7: Mimar Vedat Tek Evi.

*Fotoğraf 8: Tayyare Şehitleri Anıtı.

⁵⁴ Şükrü Sönmez, Selçuk Seçkin, "Mimar Vedat Tek ve Mimarlığı", Tarihi, Kültürü ve Sanatıyla VI. Eyüp Sultan Sempozyumu, İstanbul-2003, s. 248-249. Ayrıntılı bilgi için bkz. Süha Özkan, A. Nihad Vedat Tek, "Mimar M. Vedat Bey Konağı", *O.D.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Dergisi*, C.5, S.2, Güz 1979, s.161-182.

⁵⁵ Fotoğraf 8'in altındaki yazıda "26-Konstantinopol-Vatanları için ölen tayyareciler anısına dikilen sütun. Fatih Belediyesi." İbaresini bulunmaktadır.

⁵⁶ Sennur Sezer, Adnan Özyalçın, *Öyküleriyle İstanbul Anıtları*, C.I, Evrensel Basım-Yayın, İstanbul-2010, s.249.

⁵⁷ Erdoğan, a.g.m. s. 54.

birlikte yaklaşık 7,5 metre olan anıtın sütunu üzerine bir de defne dalı yerleştirilmiştir.

E.6. Diğer Eserleri

Vedat Bey'in yukarıda ayrıntılı olarak verdiğimiz eserlerinin yanı sıra dikkate değer pek çok eseri vardır. Bunlar; Dolmabahçe Sarayı ekleri,

Fotoğraf: 9

Haydarpaşa Vapur İskelesi, Moda Vapur İskelesi, Deniz Yolları Acentası, Deniz Hamamları, Kastamonu Hükümet Konağı, Macar Konsoloslugu, Azim Apartmanı, Yayla Apartmanı, Şadiye Sultan Apartmanı, Güneş Apartmanı, Halit Bey Apartmanı, Pertev Apartmanı, Cemil Topuzlu Köşkü, Ahmet Cemal Bey Köşkü, Enver Paşa Köşkü, Leylâ Hanım Villası, Louis Sangursky Villası, Feride Ayni Villası, Ziya Paşa Villası, Gazi Köşkü, Halit Ziya Uşaklıgil Villası, Mr. Varber Villası, Halit Bey Yalısı, Heykeltıraş İhsan Bey Yalısı, Mesadet Hanı, Liman Hanı, Tahir Han, Sabit Bey İşhanı, Milli Emlâk Dükkânları, Kâzım Emin Tütün Deposu, Nemlizade Tütün Deposu, Mezbahe, Çiftlik Binası, İzmit Saat Kulesi, Tayyare Şehitleri Anıtı, Ahşap İskele, Hobyar Mescidi ve Leyla Saz Kabridir⁵⁸.

Fotoğraf: 10

Sözü geçen eserlerinden birçoğu bugün varlığını sürdürmektedir ancak zaman içerisinde değişikliğe uğrayanlarına da rastlamak mümkündür. Vedat Bey, tüm mimari yapılarında milli bir mimari üslup kullanmış ve Birinci Ulusal Mimarlık Akımının öncülerinden

*Fotoğraf 9: Kastamonu Hükümet Konağı, Vedat Tek'in "milli mimari" üslubunun ilk eseridir. Afife Batur, "Bir Meşrutiyet Aydını: Mimar Vedat Tek" *Voyvoda Caddesi Toplantısı Afife Batur Konuşması*, 2002,

<https://archives.saltresearch.org/bitstream/123456789/168083/1/ECOBARCE013.pdf>

Erişim:01.03.2022;

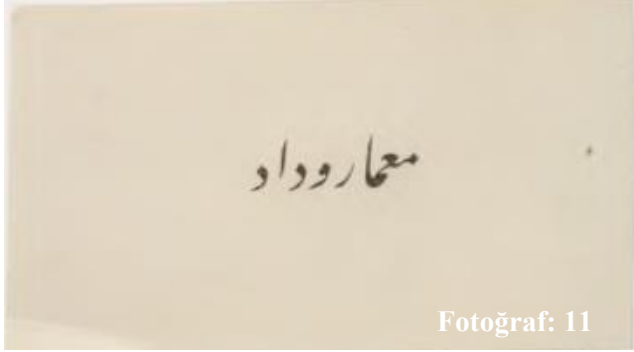
*Fotoğraf 10: Vedat Tek'in çizimi.

⁵⁸ Özkan, a.g.m. s.49-50. Derviş, a.g.t. s.19-33. Erdoğan, a.g.m. s.51-52. Sözen, a.g.e. s.37-38.

olmuştur⁵⁹. İlgili akım, genel hatlarıyla klasik Osmanlı ve Selçuklu mimari özellikleri ile modern inşaat tekniklerinin birleştirilmesi,⁶⁰ ülkedeki gayrimüslim kökenli mimarların yerine Türk unsurların mimarlıkta tercih edilmesi ve yaygınlaşmasını hedeflemekteydi. Söz konusu mimari akım, 20. yüzyılın başlarında oldukça ilgi ile karşılanmış olsa da varlığını çok fazla devam ettirememiştir. Bir süre sonra milli mimarinin yerini batı mimarisi almaya başlamıştır. Batı etkisinin ülkeye girişiyle birlikte son bulan Birinci Ulusal Mimarlık Akımı en çok Türk mimarları etkilemiş, atölyelerinin çeşitli gerekçelerle kapatılmasına neden olmuştur⁶¹.

Vedat Bey'in
Birinci Ulusal
Mimarlık Akımı
içerisindeki yeri, yeni
ve milli bir üslup
anlayışından
kaynaklanıyordu.

Onun üslup
özellikleri ile ilgili
olarak Necmettin
Emre şöyle diyordu;

“Mimar Vedat Türk mimarisini modernize ediyordu. Eserlerinde ihtiyaca mutabakat ve bütün aksamda ahenk görülür. Onun hamlelerinde millî mimariye dönüş hareketleri görülmekle beraber bütün unsurlarda bir yenilik ve güzellik göze çarpar.”⁶² Vedat Bey ise kendi mimari bakış açısını şu sözlerle ifade ediyordu; “... Yeni akımlar öteden beri ciddi mimarların düşündüklerini genelleştirmiştir. Konfora hiçbir şey feda edilmeyecek, bezeme eskisi gibi kalabalık ve değersiz malzeme ile yapılmayıp değerli malzeme ile yalın olacak, şu veya bu üslup izlenmesi yerine yalnız program sağlanacak ve uygulanacaktır... Ben eserlerimde modern Türk mimarisini tercih ederim. Bunu Selçuk üslubu ile karıştırmamak lazımdır. Misal isterseniz Yeni postane birincisi, Duyunu Umumiye ikincidir. Kübik inşaat hakkında ise, sadece, inhitattır derim. Evet, zevkte ve sanatta inhitat... Harpten sonra yenilikler yapma hevesine kapılmak...”⁶³

⁵⁹ Sönmezer, a.g.m. s.243.

*Fotoğraf 11: “Mimar Vedat” kartvizit örneği.

⁶⁰ Eminoğlu, a.g.a. s. 54. Osman Ali Gencal, *Ulusal Mimari Proje Yarışmalarının İzinden Türkiye’de Mimarlık*, İstanbul Kültür Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2011, s.16.

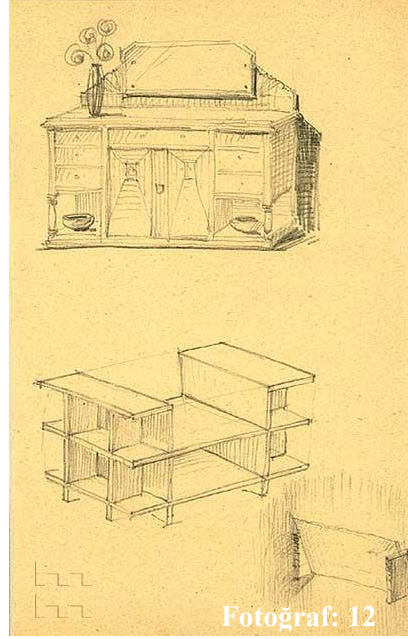
⁶¹ Eminoğlu, a.g.a. s.55.

⁶² Emre, a.g.m. s.234.

⁶³ Eminoğlu, a.g.a. s.61.

Vedat Bey, yapılarını inşa ederken zemini çok iyi kullanmıştır. Çalışmalarında ayrıntılar önemli bir yer tutmakla birlikte en az masrafla en çok verimi almaya çalışmıştır. Tüm eserlerinin süs ve duruşlarını kendisi çizerek bunları doğal büyüklükte görselleştirmiştir⁶⁴. Biçimsiz arazileri en iyi şekilde kullanarak çok iyi projeler hayata geçirmiştir⁶⁵.

Vedat Bey, genellikle bina inşa çalışmaları ile bilinmesine rağmen mobilya tasarımları da yapmıştır. Özellikle apartman hayatında insanların rahatlık unsurunu göz ardı etmesi eleştirdiği tutumlardan birisi olmuştur. Sehpa, raf, masa tasarımı gibi mobilyaları oldukça ayrıntılı çizmiştir.⁶⁶ Ancak bu çizimlerini yaptırıp yaptırmadığı konusunda herhangi bir bilgiye ulaşamamıştır. Bunun yanında pencere tasarımı çizimleri de bulunmaktadır. İlgili çizimlerin üzerine aldığı notlardan duvarın küflenmemesi (kabarmaması) için nasıl bir pencere tasarımı yapılması gerektiğini ayrıntıları ile resmetmiştir⁶⁷.

Fotoğraf: 12

F. Kişiliği ve Son Yılları

Vedat Bey, yukarıda da bahsettiğimiz üzere sanata ve sanatçıya oldukça önem veren bir ailenin içerisinde yetişmiştir. Sanata olan bu yakınlığı ve yatkınlığı çocukluğundan getirdiği önemli özelliklerinden birisidir. Nitekim babası sanata önem veren bir şahsiyet olmasına rağmen Vedat Bey'in askeri okula gitmesini ve asker olarak yetişmesini istemiştir. Ancak Vedat Bey'in Avrupa'da mimarlık eğitimi alma isteği babası tarafından kabul edilmemiş buna rağmen Vedat Bey, kafasına koyduğunu yapmıştır. Vedat Bey mimar olduktan sonra dahi babası, bu durumu kabullenmek istememiştir⁶⁸.

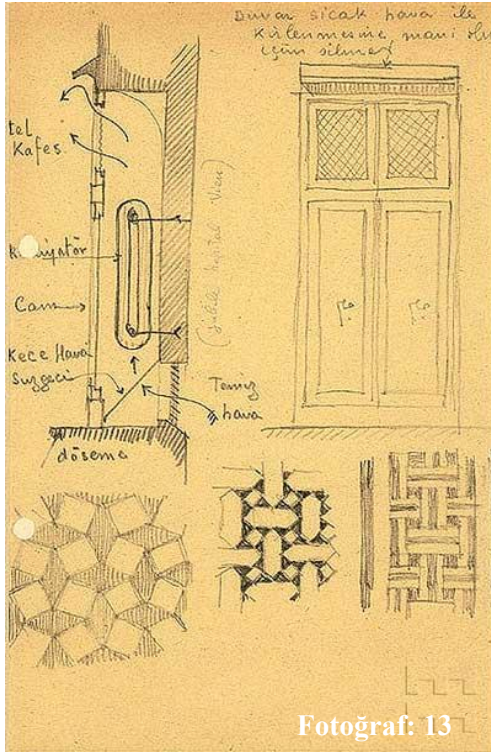
⁶⁴ Erdoğan, a.g.m. s.50.

⁶⁵ Bu konuda kendisine yaptığı "Vedat Tek Evi" örnek gösterilebilir. Demirbel, a.g.m. s. 232.

⁶⁶ Örneğin bkz. Fotoğraf 12.

⁶⁷ Bkz. Fotoğraf 13.

⁶⁸ Sırrı Paşa'nın bu durumu kabullenmek istememesindeki en büyük sebeplerden birisi mimarlık mesleğinin ilgili dönemde Türkler tarafından çok tercih edilmemesi ve mimarlığın yapı ustası gibi düşük bir statüyü temsil etmesi gösterilebilir.

Fotoğraf: 13

Necmettin Emre, Vedat Bey için şu kişisel değerlendirmeyi yapar; “Mimar Vedat cevval bir zekâyâ malikti. Bittabi biraz müstehzi idi. Neşeli ve her zaman mütebessim idi. Yazıhanesinin başında otururken bir kâğıt üzerine gelişi güzel bir kaç çizgi ile güzel bir başlık, bir motif ve bazan bir karikatür yapıverdiği görülürdü.”⁶⁹ Vedat Bey, meslek hayatında birlikte çalıştığı usta, kalfa ve işçilere değer vermiş ve onları asla hor görmemiş, çalışma alanlarında daima gelişmeye ve öğrenmeye teşvik etmiş ve elinden gelen tüm gayretle bildiklerini onlara da aktarmıştır⁷⁰.

Mimari alandaki çalışmalarını sürdürdüğü 1930 yılından sonra devlet idarecileri

ile ters düşmeye başlamıştır. Bu ters düşüşün Vedat Bey tarafındaki en önemli sebebi ise 1924 yılında yapmış olduğu TBMM'nin ikinci binasının ve Gazi Mustafa Kemal'in emri ile yaptığı Gazi Köşkü eklemelerinin mimarlık ücretini henüz alamamış olması idi. 1929 senesinin sonlarından 1930 senesinin sonlarına kadar hak ettiği bu bedelleri almaya çalışmış, bunun için Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal Paşa, Başvekil İsmet Paşa, Cumhuriyet Halk Fırkası yönetimi, TBMM Başkanlığı ve TBMM İdare Heyeti Amirliği gibi tüm önde gelen kişi ve kurumlara mektuplar göndermiştir. Ancak bu mektupların hiçbirisine ödeneceği bağlamında olumlu bir cevap alamamıştır. Aradan dokuz yıl daha geçmiş ve İsmet İnönü'nün Cumhurbaşkanı olmasıyla Vedat Bey bir kere daha İsmet İnönü'ye mektup göndermiştir. Kayıtlardan anlaşıldığı kadarıyla Vedat Bey bu girişiminden de sonuç alamamıştır. İlgili konuda ücretlerin ödenememesinin nedeni; Söz konusu dönemde Vedat Bey'in mimari çalışmalarını Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın şifahen emri doğrultusunda yapmış olması ve bununla ilgili herhangi bir resmi mukavele imzalanmamış olmasıdır⁷¹. Gazi Mustafa Kemal Paşa'dan böyle bir mukavele

⁶⁹ Emre, a.g.m. s.235.

⁷⁰ Demirbel, a.g.m. s.232.

⁷¹ TBMM binasının başlangıçta CHP Mahfeli olarak inşa edilirken sonradan inşaatın yeni meclis binası olacağı gerekçesi ile resmi olarak TBMM bünyesine devredilmesi ve devir işlemi

imzalanmasını istemenin doğru olmayacağını düşünen Vedat Bey, ilgili görüş doğrultusunda hakkını savunmaya çalışmıştır. Ancak resmî kurumlara her başvurduğunda kendisinden resmi evrak olmadan işlem yapılamayacağı, hatta TBMM'ye başvurusu sonrası böyle bir evrak olsa dahi TBMM'nin ilgili ücreti ödeme konusunda herhangi bir mali kalemi olmadığı için bir ödeme gerçekleşmeyeceği bildirilmiştir. 1939 senesinde Cumhuriyet Halk Partisi'ne yaptığı başvuruya CHP Genel Sekreteri adına Zonguldak Mebusu H. Türkmen 3 Mart'ta cevap yazarak Vedat Bey'in alacaklarını tahsil etmek için mahkemeye başvurabileceğini

belirtilmiştir. Bu mektuba istinaden Vedat Bey, 9 Mart tarihinde Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğine gönderdiği yazıda *“Ödenmesi gecikmiş olan, alacağımı, gecikmeden dolayı özür dileyerek verilmesi C. H. Partisi için şerefli bir muamele olması lazım iken, borcumu ödemekten kaçan fena niyetliler, gibi, alacağın varsa mahkemeye git, veyahut artık memuruzeman vardır şeklinde cevap vermeği C. H. Partisine hiç yakıştıramadığım gibi, C. H. Partisinden de böyle bir mutalaa çıkacağına hiç ihtimal vermek istemem.”*⁷² diyerek oldukça üst perdeden katı bir cevap vermiştir.

Sonuç

Mimar Vedat Tek, gerek almış olduğu eğitimle gerek sonrasında yapmış olduğu çalışmalarla adından hem Osmanlı Devleti döneminde hem de sonrasında söz ettirmeyi başarmış bir mimardır. Ailesinin Saray'ın yakın çevresinde bulunması sermimar olmasına katkı sağlamış ancak yetenekli olduğunu, yapmış olduğu çalışmalarla kanıtlamıştır.

yapılırken de mimarlık ücreti konusunda herhangi bir evrakın bulunmaması da ücretin ödenmemesi konusunda diğer bir etmendir.

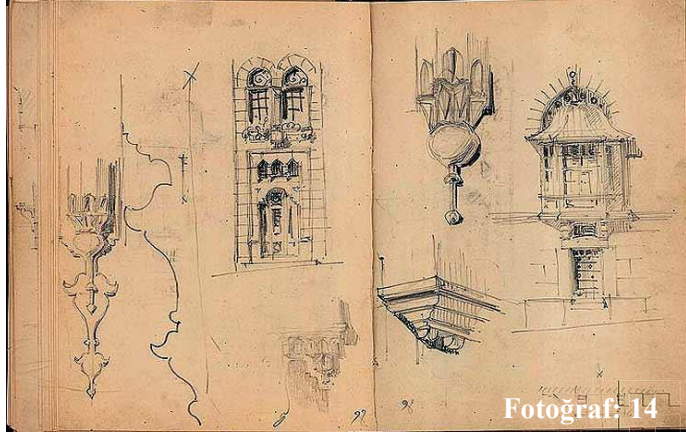
⁷² Tek Aile Arşivi (Suha Özkan-Pelin Derviş Koleksiyonu), Bahsi geçen yazışmaları içeren belgelerin tamamı, <http://mimarlikmuzesi.org> adresinden temin edilerek değerlendirilmiştir. İlgili mektuplar için bkz. EK1, EK2 ve EK3.

Döneminde çok fazla Türk mimar olmasa da o, başarısız olmayı da göze alarak bu alanda kendisine yer edinmeye çalışmıştır. Yapmış olduğu çalışmalarda ve hayatında her konuda titiz olmayı gayret edinmiştir. Bu sayede Türk mimari tarihinde önemli bir yerin sahibi olmuştur. Örnek aldığı bir Türk mimar olmamasına rağmen kendisinden sonra gelenlere örnek olmaya ve yol göstermeye çalışmıştır.

Hayatı boyunca bürokrasi ile olan çatışmaları hiç bitmemiştir. Özellikle Cumhuriyetin ilanı sonrası Ankara Hükümeti'nin emri ile yaptığı işlerin ücretlerini alamamış olması ve hayatının kalan döneminde bunun için mücadele etmiş olması, dönemin yöneticileri adına bir hayal kırıklığı yaratmıştır.

Ücretinin ödenmemesinin yanı sıra Vedat Bey bir de tazminat davası ile karşı karşıya kalmıştır. İstanbul Defterdarlığı binasının inşaatında Komisyon Üyesi olarak bulunan Vedat Bey'in bina yapımı sırasında fazla sarfiyat yaptığı gerekçesi ile henüz Cumhuriyet öncesinde kendisine karşı tazminat davası

açılmıştır. İlgili dava 1921 senesinde olduğu gibi bırakılmış ancak 1929 senesinde tekrar başlatılmıştır. 7 Kasım 1938 tarihinde Maliye Vekaleti, Başvekalete bir yazı yazarak 345

lira 48 kuruşluk fazla masrafın tahsil edilebilmesi için bu masrafı Vedat Bey'in yaptığı için ispat edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Vedat Bey'in bina yapımında komisyon üyesi olması nedeniyle bizzat ödeme yapamayacağı göz önüne alındığında ve bu konuda bir belge olmadığı değerlendirildiğinde, iddianın ispat edilmesi mümkün değildir. Dolayısıyla söz konusu davadan bu gerekçelerle vazgeçilmiştir.⁷³

*Fotoğraf 14: Defterinden çeşitli çizimleri.

⁷³ BCA. 30. 11. 1. 0. Yer: 128. 4. 4. Bkz. EK:6.

Kaynakça

Arşiv Belgeleri:

Arşiv – Fon – Gömlek No – Sayfa

BOA. İ.TAL. 479. 71. 001-002.
BOA. BEO. 3578. 268286. 001-003.
BOA. BEO. 3601. 270036. 001-002.
BOA. HH.d. 27050.
BOA. HH.d. 27070.
BOA. HH.d. 27201.
BOA. HH.d. 27125.
BOA. HH.d. 27199.
BOA. HH.d. 27200.
BOA. HR. İM. 63. 44. 001-002.
BCA. 180. 9. 0. 0. 29. 159. 4

Kitap, Makale, Tez

- Avşin Güneş, G. (2014). Hassa Mimarlar Odası ve Mimar Sinan, *Tarih Okulu Dergisi*, Yıl 7, S. XVII, Mart, s.375-391.
- Cezar, M. (1983). Güzel Sanatlar Akademisi'nden 100. Yılında Mimar Sinan Üniversitesi'ne, *Güzel Sanatlar Eğitiminde 100 Yıl, Mimar Sinan Üniversitesi Yayını*, İstanbul, s.5-84.
- Demirbel, Y. R. (1941). Meşhur Mimarlar V: Prof. Mimar M. Vedat Tek, *Arkitekt*, S.9-10 (129-130), s.231-233
- Demirel, F. (2011). *Sultan II. Abdülhamid'in Mirası İstanbul'da Kamu Binaları*. İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul.
- Derviş, A. P. (1999). Mimar Vedat Tek Konutlarının İşlevsel Analizi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Dündar, A. (1999). Osmanlı Mimarisinde Hassa Mimarları, *Dini Araştırmalar Dergisi*, C.2, S.5, Eylül-Aralık, s.159-176.
- Eminoğlu, M. (1999). *Bir Usta Bir Dünya: Mimar Vedat Tek*. Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul.
- Emre, N. (1941). Mimar Vedat'ın Sanat Hayatı. *Arkitekt*, S.9-10 (129-130), s.234-235.
- Erdoğan, Ü. & Eynallı, E. (2015). Mimar Vedat Tek. *Restorasyon-Konservasyon-Arkeoloji ve Sanat Tarihi Yıllığı*, Sayı 11, s.44-55.

- Gencal, O. A. (2011). Ulusal Mimari Proje Yarışmalarının İzinden Türkiye’de Mimarlık, İstanbul Kültür Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Hızlı, N. (2013). Cumhuriyet Dönemi Türk Modernleşmesi: Türkiye’de Mimarlık Eğitimi Reformu Bağlamında Ernst Arnold Egli, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Kurnaz, C. (2009). Sırrı Paşa. *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.37, s.127-129.
- Özcan, N. (2003). Leyla Hanım. *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.27, s.157-158.
- Özkan, S. (1973). Mimar Vedat Tek (1873-1942). *Mimarlar Dergisi*, 11, Sayı 11-12, s.45-51.
- Özkan, S. & Tek, A. N. V. (1979). Mimar M. Vedat Bey Konağı, *O.D.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Dergisi*, C.5, S.2, Güz. s.157-183.
- Sezer, S. & Özyalçın, A. (2010). *Öyküleriyle İstanbul Anıtları*. C.I, Evrensel Basım-Yayın, İstanbul.
- Sönmezer, Ş. & Seçkin, S. (2003). Mimar Vedat Tek ve Mimarlığı, *Tarihi, Kültürü ve Sanatıyla VI. Eyüp Sultan Sempozyumu*, İstanbul, s.242-249.
- Sözen, M. (1984). *Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı (1923-1983)*. İş Bankası Kültür Yayınları, Birinci Baskı, Ankara.
- Sözen, M. & Tapan, M. (1973). *50 Yılın Türk Mimarisi* (Birinci Baskı). İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Turan, Ş. (1963). Osmanlı Teşkilatında Hassa Mimarları, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*, C.I, S.I, Ankara, s.157-202.
- Uzun Aydın, D. (2014). “Sanayi-i Nefise Mektebi” ve Paris Güzel Sanatlar Okulu “L’ecole Des Beaux-Arts” Üzerine Bir Değerlendirme” *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl 2, S.6, Eylül, s.74-81.
- Ürekli, F. Sanayi-i Nefise Mektebi, *TDV İslam Ansiklopedisi*, s.93-97.
- Yazıcı, N. (2007). Osmanlılar’da Mimarlık Kurumunun Evrimi ve Tanzimat Dönemi Mimarlık Ortamı, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul.

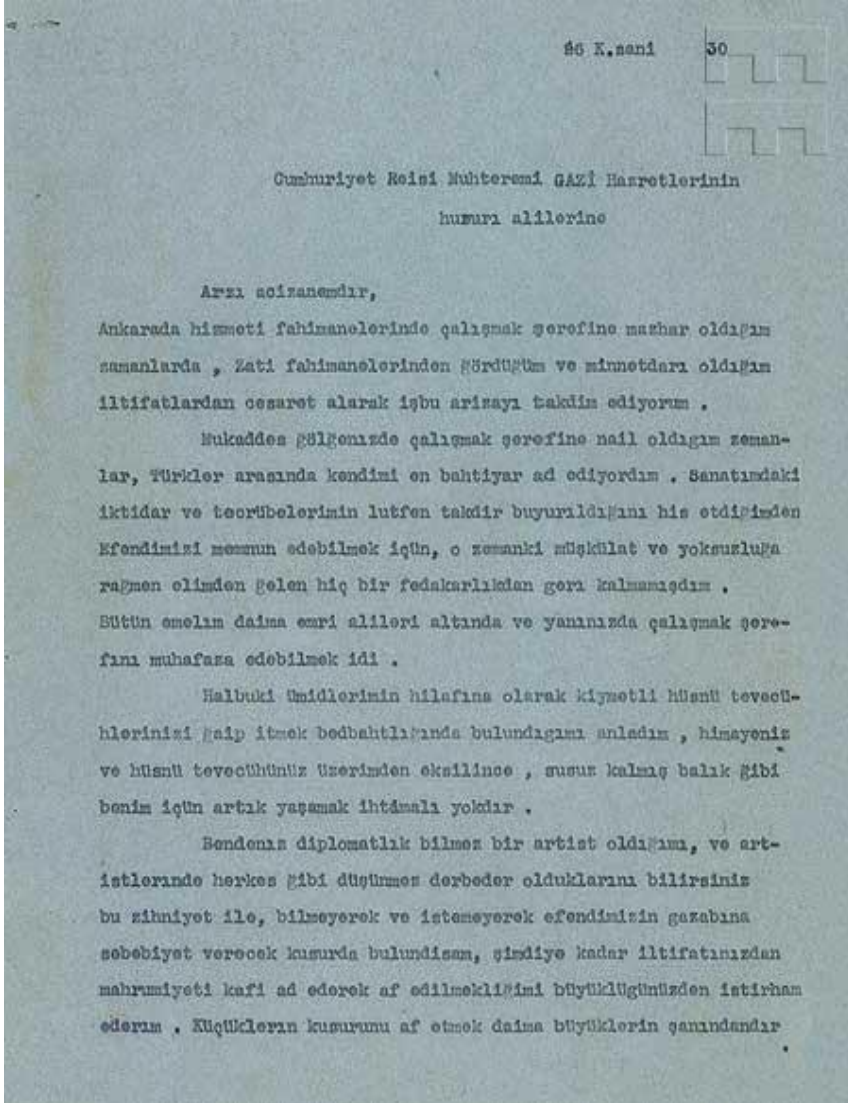
İnternet

Kültür ve Turizm Bakanlığı Web Sitesi,<https://www.kultur.gov.tr/TR,96355/ankara---ii-turkiye-buyuk-millet-meclisi-cumhuriyet-muz-.html> Erişim:01.03.2022.

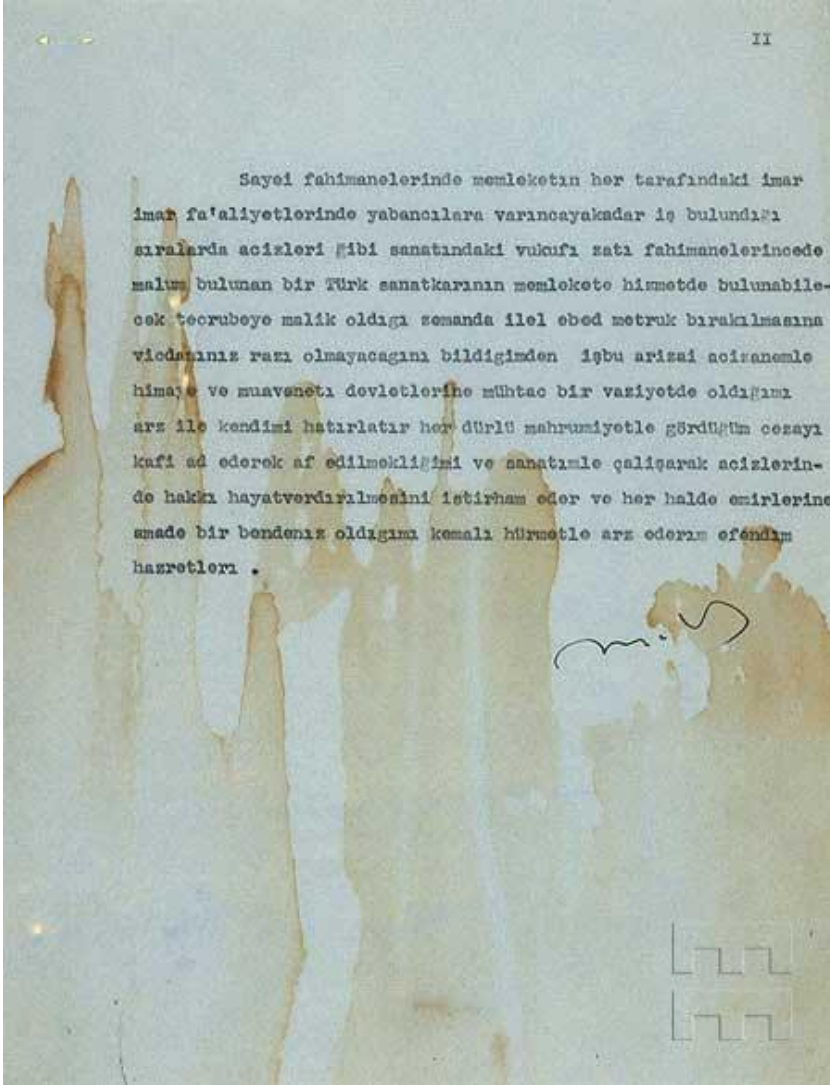
“Bir Meşrutiyet Aydını: Mimar Vedad Tek” Voyvoda Caddesi Toplantısı Afife Batur Konuşması, 2002, https://archives.saltresearch.org/bitstream/123456789/168083/1/ECOBARC_E013.pdf Erişim:01.03.2022.

EKLER

EK:1 Gazi Mustafa Kemal Paşa'ya Yazdığı Mektup (1930)

EK:1 (Sayfa 2)

EK:2 İsmet İnönü'ye Yazdığı Mektup (1939)

Istanbul . Şubat 1939

CUMHURİYET REİSİ MAREŞAL İSMET İNÖNÜ.
YÜKSEK HUZURUNA.

1340 tarihinde Amkarada çalıştığım zaman, Zati Mahkemelerinin acizlerine karşı, lutfen göstermiş olduğunuz, hüsnü teveccüh ve iltifatlardan cesaret alarak, ve yüksek vicdanınıza güvenerek aşağıdaki dilekceyi arz ediyorum.

Mustafa Kemal paşa, henüz Cumhuriyet reisi değil iken, şifahi mukavelele, acizlerine, bir takım projeler ve ayrıca, Halk Fırkası mahfelinin (şimdiki B.M.M. binası) ve Çankaya köşkünün inşaatına yapmaktaki emir ve havale etmişti. İnşaat esnasında dahi daima hoşnutlukla iltifatda bulunurlardı.

Bu işler için verileceği lutfen kararlaştırılmış olan 0/0 5 nisbetindeki mimarlık ücreti, sözle ve yazı ile yapılmış mükerrer vaatlere rağmen ödenmemiştir.

Sayının semeresi, ve çoluğumun çocuğumun yaşamasını temin edecek olan bu hakkımın ödenmesini istemiş olduğum için. 0 tarihten beri geçen on altı senedir, maddi ve manevi ızdırap içinde bırakıldım.

Bu maruzatımı teyid eden resmi vesâiki, yüksek Adalet nazaranıza arz etmek üzere bağlı olarak tekdim ediyorum.

Ödenmemiş bulunan mimarlık ücretinin başlıcası, Halk fırkasının malı olarak yapılmış, ve halk fırkası tarafından B.M.M.sine satılmış bulunan Mahfel binası, ve gene Halk fırkasına veraseten kalan Çankaya köşküne aittir.

Cumhuriyetimizin kurucusunu, kendi partisinin şefinin borçlu olarak yattasına elbet parti razı, olmaz kanatindeyim.

Her halde bir emekdir türk sanatkarının, sebepsiz yere verilmeyerek ihtiyarlığında mühtac bir vaziyette bırakılmasına, ne adalet ne de yüksek vicdanınızın razı olmayacağına emin olduğum için, şimdiki kadar pek gecikmiş olan hakkımın temin edilmesini, derin saygılarım ve kararınız her ne olursa olsun, hürmetlerimin kabulunu dilerim.

EK:3 TBMM İdare Heyeti Amirliğine Yazdığı Mektup

18 Haziran / 30

T.B.M.M. İdare heyeti Amirliğine

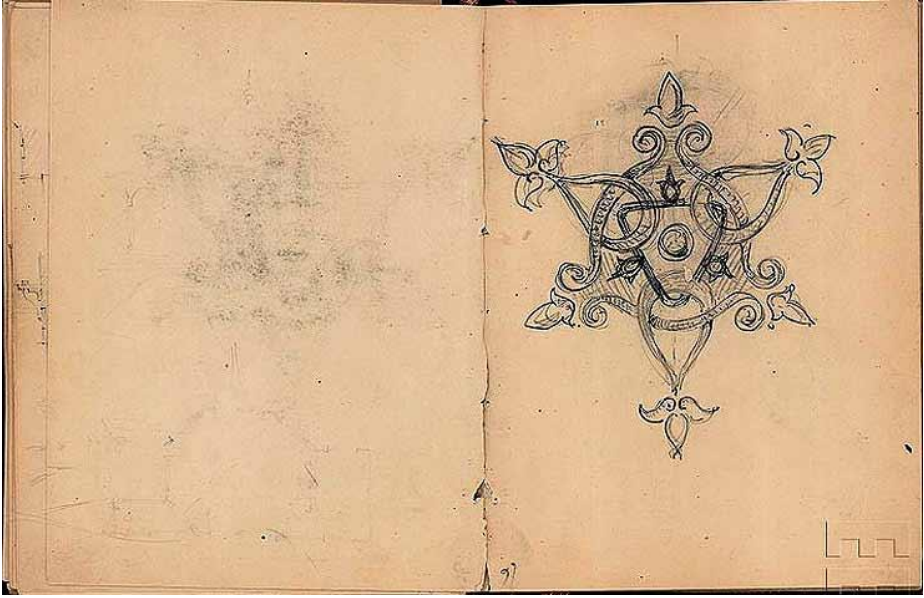
Muhterem bey efendi hazretleri,

T.B.M.M. Makamı alisinden telekki etmiş olduğum emir ler ile yapmış olduğum işler ve Mahfel binası inşaatından matlubum olan ücreti mimariyyenin, tediyesini talep etmek üzere, 1924 senesindenberi takdim etdiğim istidalarama, lutfen verilen cevabınasayı , dda aldım.

T.B.M.M. Makamı Riyasetinin ve diğer ali makamların, velvaki şifahi olsun , emirlerini âfina şayan hürmet ve itimad bildiğimden , telekki etdiğim emirlere binaen, kemali iftihar, vaktimi ve nakdisi sarf ederek çalışmış olduğuma hata etmiş olduğuma , cevabınasai alilerinden anladım, bu suretle acizlerini tenvir buyurmuş olmanıza arzı teşekkür ederim .

Mahfel inşaatından , matlubum olan ücreti mimariyyenin, Meclisi Ali tarafından verilmesi lazım geldiğini, Riyaseti cumhur Kalemi mahsusından, GAZİ hs. lerinin emri alilerine atfen, acizlerine tebliğ edilmişdi Cevabınasai alilerinde ,T.B.M.M. sine böyle bir tebliğat olmadığı beyan edilmesine nazaren , kalemi mahsus müdüriyyeti GAZİ hs. lerine atfen acizlerine hilafı hakikat beyanında bulunmuş olduğum anlaşılmaktadır . Böyle bir şeye ihtimal vermediğinden , makamı alilerince neholm bir meseleğin mükerreren tasdiatda bulunduğundan arzı:mazeret ve bil vesile ihtirasatı fevkalademün kabulünü istirham edrei efendim .

EK:4 Defterindeki Çizimlerden Örnekler

EK:5 Defterindeki Çizimlerden Örnekler

